

OBSERVATORI I SHOQËRISË CIVILE KUNDËR KRIMIT TË ORGANIZUAR NË EVROPËN JUGLINDORE

BULETINI I RREZIQEVE

PËRMBLEDHJE E PIKAVE KRYESORE

1. Përfitimi nga pandemia: COVID-19 dhe korrupsioni.

Një valë e dytë e pandemisë së COVID-19 po përshkon Ballkanin Perëndimor. Shumë vende janë në karantinë. Kjo i ka bërë proceset e prokurimit publik më të paqarta dhe ka zvogëluar hapësirën për organizatat e shoqërisë civile dhe median për të raportuar mbi çështjet e korrupsionit dhe krimit të organizuar. Kriminelët dhe zyrtarët e korruptuar kanë qenë të shpejtë për ta parë këtë si një mundësi. Ne shikojmë se si pandemia ka ekspozuar dobësitë e shkaktuara nga qeverisja e dobët dhe korrupsioni dhe si ajo rrezikon të përkeqësojë kushtet social-ekonomike dhe shëndetësore tashmë të brishta.

2. Trafik më i rënduar në Korridorin 10: trafikimi i emigrantëve përmes Maqedonisë së Veriut.

Në vitin 2015, pothuajse 700 000 refugjatë dhe emigrantë udhëtuan nga Greqia përmes Maqedonisë së Veriut, duke u drejtuar në veri për në Serbi dhe BE, përgjatë Korridorit 10. Megjithatë itinerari i Ballkanit u mbyll në mars 2016, fluksi i njerëzve në lëvizje nëpër Maqedoninë e Veriut vazhdon. Ky artikull përshkruan itineraret kryesore dhe eksploron mënyrën se si trafikohen emigrantët veçanërisht përmes qendrave përreth kufirit jugor me Greqinë dhe Serbinë në veri.

3. Ndërtimi i urave mes policisë dhe doganës në Evropën Juglindore.

Që nga themelimi i saj në 1999, Qendra e Zbatimit të Ligjit të Evropës Juglindore (SELEC), me seli në Bukuresht, ka përmirësuar bashkëpunimin midis policisë dhe zyrtarëve të doganave për të luftuar kundër krimit

transnacional, të rëndë dhe të organizuar në rajon. Drejtoresha e Përgjithshme Snejana Maleeva e Bullgarisë shpjegon aktivitetet e SELEC duke përfshirë trajnimin, operacionet e përbashkëta dhe analizat, si dhe përmirësimin e bashkëpunimit midis prokurorëve.

4. Premtimet e mbajtura: monitorimi i zotimeve kundër korrupsionit në Ballkanin Perëndimor.

Në vitin 2014, u prezantua Procesi i Berlinit me synimin për të lehtësuar bashkëpunimin rajonal midis vendeve të Ballkanit Perëndimor dhe për të rritur integritimin dhe sigurinë evropiane. Në korrik 2018, në Samitin e Londrës, pesë vende të Ballkanit Perëndimor (ndjekur nga Serbia në 2019) nënshkruan zotime kundër korrupsionit. Ne shqyrtojmë se si është adresuar korrupsioni brenda Procesit të Berlinit dhe vlerësojmë shkallën në të cilën vendet po u përmbahen angazhimeve të tyre për të luftuar korrupsionin.

5. Forcimi i qëndrueshmërisë dhe pajtimit në Mostar.

Qyteti i Mostarit, në jug të Bosnjë-Hercegovinës, është një pikë e nxehtë për krimin e organizuar, veçanërisht për trafikun e drogës dhe të armëve. Për shkak të policimit të dobët, qyteti është kthyer në një strehë për kriminelët nga rajoni që janë duke u fshehur nga grupe të tjera kriminale ose që janë arratisur nga ligji. Huliganizmi është gjithashtu një problem në qytet. Ne intervistuar Almir Denjo, president i një organizate joqeveritare lokale të quajtur "Veprimi i Ndërsjellë për Forcimin e Alternativës", në lidhje me punën e tyre në promovimin e qëndrueshmërisë dhe pajtimit në komunitet, veçanërisht midis të rinjve dhe njerëzve të marginalizuar në shoqëri.

RRETH BOTIMIT

Ky botim i "Buletinit të rreziqeve" i prodhuar nga Observatori i Shoqërisë Civile Kundër Krimin të Organizuar në Evropën Juglindore vazhdon përqendrimin tonë në ndikimin e COVID-19 në ekonominë politike të Ballkanit Perëndimor. Ndërsa një valë e dytë e pandemisë përfshin rajonin, ne shikojmë se si kriminelët dhe zyrtarët e korruptuar po shfrytëzojnë mundësinë për të fituar para në kurriz të qytetarëve dhe se si COVID-19 po ekspozon dobësitë në sistemet e kujdesit shëndetësor dhe qeverisjen në vendet e Ballkanit Perëndimor.

Pas samitit të Procesit të Berlinit në Sofje më 10 nëntor 2020, ne kujtojmë zotimet kundër korrupsionit të bëra në një samit të ngjashëm në Londër në korrik 2018 dhe vëmë re se, megjithëse ka pasur një progres në zbatimin e këtyre angazhimeve, ka pasur gjithashtu kthim pas në disa vende. Iniciativa Globale Kundër Krimin të Organizuar Ndërkombëtar (GI-TOC) së shpejti do të publikoj një vlerësim të vënies në zbatim nga vendet të zotimeve kundër korrupsionit të ndërmarra në kuadrin e Procesit të Berlinit.

Pesë vjet më parë, në vitin 2015, qindra mijëra azilkërkues dhe emigrantë kaluan nëpër Ballkan gjatë rrugës për në BE. Ndërsa itinerari i Ballkanit u shpall i mbyllur në mars

2016, emigrantët vazhdojnë ende të trafikohen nëpër rajon. Në këtë botim, ne përqendrohemi në atë se ku dhe si po trafikohen ata përmes Maqedonisë së Veriut.

Ndërsa në fokus të këtij Buletini janë kryesisht rreziqet që paraqiten nga krimi i organizuar dhe korrupsioni në Ballkanin Perëndimor, ne gjithashtu profilizojmë se çfarë po bëhet për t'i menaxhuar dhe reduktuar ato. Për shembull, këtë muaj ne përqendrohemi në punën e SELEC, që për dy dekada ka përmirësuar bashkëpunimin midis zyrtarëve të policisë dhe doganave për të luftuar krimin transnacional, atë të rëndë dhe të organizuar në rajon. Në serinë tonë mbi qëndrueshmërinë, ne flasim me kreun e OJQ-së "Veprimi i Ndërsjellë për Forcimin e Alternativës", me mbështetje nga "Fondi i Qëndrueshmërisë" së GI-TOC dhe me qendër në qytetin e ndarë dhe të shkatërruar nga krimi të Mostarit, Bosnjë e Hercegovinë, për mënyrën se si ata e shohin problemin e krimin të organizuar në komunitetin e tyre dhe çfarë po bëjnë ata për të fuqizuar të rinjtë dhe për të integruar personat e marginalizuar në shoqëri.

Si gjithmonë, nëse keni komente ose ide për "Buletin e rreziqeve", ose dëshironi të kontribuoni në të, ju lutemi kontaktoni me Kristina.Amerhauser@globalinitiative.net.

1. Përfitimi nga pandemia: COVID-19 dhe korrupsioni.

Një valë e dytë e pandemisë së COVID-19 po përshkon Ballkanin Perëndimor dhe shumë vende janë përsëri në karantinë. Që nga fillimi i pandemisë në mars të vitit 2020, rrjeti rajonal i GI-TOC ka raportuar incidente të shumta në lidhje me procese të fshehta tenderimi për blerjen e pajisjeve mbrojtëse, testeve të koronavirusit, pajisjeve mjekësore dhe pajisjeve të tjera shëndetësore. Ekzistojnë shqetësime serioze se pandemia ka mundësuar më tej keqpërdorimin e mundshëm të fondeve shtetërore.¹

Gjatë valës së parë, ishte e qartë se proceset e prokurimit publik në të gjithë rajonin tashmë ishin bërë më të paqarta dhe se hapësira e organizatave të shoqërisë civile dhe medias për të raportuar mbi çështjet e korrupsionit dhe krimin të organizuar po zvogëlohej.² Kjo prirje ka vazhduar gjatë valës së dytë, me kriminelët dhe zyrtarët e korruptuar që kanë qenë të shpejtë për ta parë këtë si mundësi, ndërsa qytetarët vuajnë.

Disa procese të prokurimit jo vetëm që i hapin derën korrupsionit, por gjithashtu krijojnë rreziqe për shëndetin publik. Në një rast famëkeq në Bosnjë-Hercegovinë, një zyrtar i lartë i ngarkuar me prokurimin e pajisjeve mjekësore u pezullua pasi ventilatorët që u importuan nga Kina nga një firmë e përpunimit të mjedrës (për 5,84 milionë dollarë në fonde publike) rezultuan se ishin me defekt.³ Deri në mesin e nëntorit 2020, asnjë nga ventilatorët nuk ishte përdorur dhe askush nuk ishte akuzuar. Ka gjithashtu raporte, për shembull nga Serbia, ⁴për njerëz që blejnë dhe shesin teste negative PCR për 30 deri në 100 € për të lehtësuar kalimin e kufirit.⁵

Ashtu si në pjesë të tjera të botës, konsumatorët në Ballkanin Perëndimor janë të prekshëm nga mashtruesit që shesin ilaçe dhe maska të falsifikuara, veçanërisht në internet - një rrezik që mund të rritet kur një vaksinë të vihet në dispozicion. Ekziston gjithashtu frika se skemat e kompensimit të qeverisë për bizneset private që synojnë zbutjen e kostove ekonomike të pandemisë mund të abuzohen nga kriminelët.

Një gjyqtar futbollit testohet për COVID-19 në Prishtinë, Kosovë. © Armend Nimani/AFP përmes Getty Images

Situata në Kosovë është treguese e shqetësimeve të shprehura në vendet e tjera të rajonit. Në muajt e fundit, në Kosovë janë drejtuar kritika publike ndaj akuzave për korrupsion rreth shërbimeve private të testimit dhe ndërhyrjeve politike në tregun farmaceutik të vendit.

Testimi ka të bëjë me licencimin e laboratorëve mjekësorë privatë për të siguruar testime, përveç spitaleve publike. Disa laboratorë u lejuan fillimisht të funksiononin që nga gushti i vitit 2020;⁶ megjithatë, vetëm një ishte licencuar për të kryer shërbime testimi PCR (RT-PCR) në kohë reale për të diagnostikuar COVID-19. Laboratorëve të tjerë të licencuar u lejohej të kryenin vetëm teste serologjike (të antitropave).⁷

Sipas mediave kosovare, i vetmi laborator i licencuar për të kryer teste RT-PCR është në pronësi të një kompanie private me lidhje të ngushta me partitë në pushtet dhe me një të kaluar me përpjekje për të monopolizuar shërbime të caktuara, si regjistrimin e makinave.⁸

Ankesa kryesore nga qytetarët e shqetësuar është se kjo kompani kërkon rreth 200 € për një test të shpejtë nga laboratorit i saj, megjithëse ai zakonisht kushton rreth 65 €. ⁹ Ministria e Shëndetësisë u kritikua rëndë që lejoi një kompani të abuzonte me pozicionin e saj si ofruesi i vetëm privat i shërbimeve të tilla të testimit.¹⁰

Duke pasur parasysh efektet negative të pandemisë në ekonominë tashmë të dobët kosovare,¹¹ kritikët kanë theksuar se shteti duhet të kishte parandaluar që një kompani private të kishte monopol mbi një shërbim esencial dhe se ajo duhej të kishte ndërhyrë për të vendosur tavanet e çmimeve për testimin. Megjithatë, Ministria e Shëndetësisë ka deklaruar se “nuk i rregullon çmimet e këtyre shërbimeve”.¹² Sidoqoftë, në përgjigje të kritikave të ashpra publike, qeveria u dha licenca në fillim të shtatorit dy laboratorëve të tjerë privatë mjekësorë në gjendje të kryejnë testimin RT-PCR, duke i dhënë fund monopolit.¹³

Qeveria kosovare gjithashtu është kritikuar për ndërhyrje në tregun farmaceutik në dëm të popullatës. Në gusht të vitit 2020, qeveria shfuqizoi një rregullore që përcaktonte dhe rregullonte çmimet e produkteve mjekësore me shumicë dhe pakicë në sektorin privat.¹⁴ Kjo nisi një debat të nxehtë në të cilin Ministri i Shëndetësisë u kritikua ashpër për një vendim që njerëzit druhashin se mund të çonte në një rritje të konsiderueshme të kostos së ilaçeve bazë, si dhe grumbullimin e pakontrolluar dhe rritjen e çmimeve të produkteve mjekësore në lidhje me pandeminë apo edhe krijimin e një tregu të zi.

Në të vërtetë, komuniteti farmaceutik në Kosovë e etiketoi shfuqizimin si një vepër kriminale dhe kërkoi që ministri të jepte dorëheqjen¹⁵ dhe partitë e opozitës së Kosovës thanë se ky veprim hapi rrugën që krimi i organizuar dhe rrjetet e korrupsionit të përfitonin nga pandemia.¹⁶ Nën këtë presion të rëndë, ministri ndryshoi shfuqizimin dhe

urdhëroi ministrinë të ndryshojë rregulloren aktuale për të përcaktuar në mënyrë më efektive çmimin e produkteve farmaceutike.¹⁷

Pandemia ka ekspozuar dobësitë e shkaktuara nga qeverisja e dobët dhe korrupsioni, rrezikun e përkeqësimit të kushteve socio-ekonomike dhe shëndetësore tashmë të dobëta, si dhe ka krijuar mundësi për krim të organizuar dhe korrupsion. Ndërsa rastet COVID-19 rriten për herë të dytë në vendet e Ballkanit Perëndimor, duhet të vihen në jetë mësimet e nxjerra nga vala e parë, veçanërisht në monitorimin e proceseve të prokurimit, duke siguruar çmime dhe konkurrencë të ndershme dhe duke ruajtur integritetin institucional. Në këtë situatë të jashtëzakonshme, duhet të rriten kontrollet se si shpenzohen paratë publike. Përndryshe, institucionet publike do të dobësohen më tej nga korrupsioni.

2. Trafik më i rënduar në Korridorin 10: trafikimi i emigrantëve përmes Maqedonisë së Veriut.

Në vitin 2015, më shumë se gjysmë milioni refugjatë dhe emigrantë erdhën përmes Ballkanit Perëndimor, veçanërisht nga Greqia, përmes Maqedonisë së Veriut, në Serbi dhe më pas në Hungari. Megjithatë ky itinerar i ashtuquajtur i Ballkanit u shpall i mbyllur në mars 2016, fluksi nuk u ndal kurrë plotësisht; në muajt e fundit, ai është rritur përsëri. Emigrantët ende po trafikohen përgjatë Korridorit 10 - itinerari kryesor i transportit nga Selaniku përmes Maqedonisë së Veriut dhe Serbisë për në Budapest, si dhe në përfundim nga Beogradi përmes Kroacisë dhe Sllovenisë, në Graz dhe Salzburg në Austri.

Në vitin 2015, u transmetuan në të gjithë botën imazhe dramatike të azilkërkuesve dhe emigrantëve që përpiqeshin të kalonin kufirin nga Greqia në Maqedoninë e Veriut, në një përpjekje për të shkuar në veriperëndim përgjatë itinerarit të Ballkanit në Evropën Qendrore. Pasi u mbyll itinerari i Ballkanit, numri i kalimeve të parregullta ra nga 694 674 në vitin 2015 në pak më shumë se 4000 në vitin 2017.¹⁸

Që nga fillimi i vitit 2016, rritja e sigurisë së kufirit, si ngritja e gardheve dhe vendosja e rojeve kufitare të Frontex-it dhe patrullave të përbashkëta kufitare, kanë bërë që emigrantët të zhvendosen në itinerarin e Adriatikut që kalon nga Greqia në Shqipëri, përmes Malit të Zi dhe Bosnjë e Hercegovinës, dhe më pas në Kroaci. Mbyllja e itinerarit të Ballkanit gjithashtu bëri që emigrantët dhe azilkërkuesit të mbështeten më shumë në rrjetet kriminale për të ofruar shërbime të trafikimit dhe dokumente të falsifikuara udhëtimi.¹⁹

Sidoqoftë, numri i njerëzve që përpiqen të kalojnë nga Greqia në Maqedoninë e Veriut - dhe prej andej në Serbinë e Jugut - është rritur që nga viti 2019. Korridorin 10 ka rifituar popullaritetin si një arterie për trafikimin e emigrantëve: në vitin 2019, kishte pothuajse 25 000 kalime të parregullta të raportuara në Maqedoninë e Veriut.²⁰ Shumica e azilkërkuesve dhe emigrantëve janë djem të rinj që vijnë nga Lindja e Mesme dhe Afrika e Veriut, si dhe Afganistani dhe Pakistani.²¹

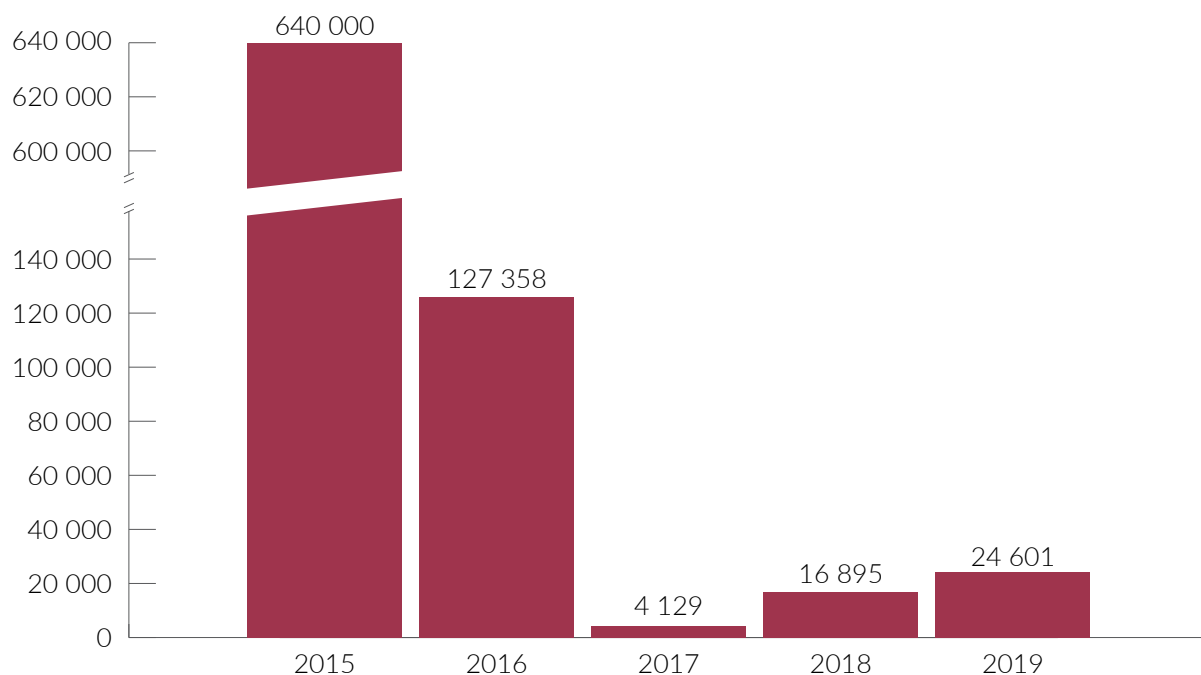

FIGURA 1 Statistikat mbi kalimet e parregullta nëpër Maqedoninë e Veriut.

BURIMI: Ministria e Brendshme e Republikës së Maqedonisë së Veriut, Raportet vjetore për vitet 2017, 2018 dhe 2019 dhe Raporti për vlerësimin e rreziqeve mbi krimin e organizuar dhe të rëndë (2017–2019).

PIKAT E HYRJES DHE ITINERARET E TRAFIKIMIT

Emigrantët trafikohen përmes Maqedonisë së Veriut në tre hapa kryesorë: kalimi nga Greqia në Maqedoninë e Veriut, tranziti përmes Maqedonisë së Veriut dhe kalimi nga Maqedonia e Veriut në Serbi. Trafikimi i emigrantëve nga Greqia në Maqedoninë e Veriut zhvillohet përgjatë dy itinerareve kryesore: njëri nga fshati Idomeni (Greqi) për në Gjevgjeli (Maqedonia e Veriut) dhe një tjetër përgjatë shtigjeve të pashënuara mbi malin e Belasicës, afër qytetit të Strumicës (Maqedonia e Veriut).

Në vitin 2015, Idomeni ishte pika kryesore e kalimit për qindra mijëra emigrantë dhe refugjatë gjatë rrugës për në Evropën Qendrore. Sot, Idomeni mbetet një nryje, por në një nivel shumë më të ulët. Emigrantët merren nga trafikantët në afërsi të hotelit Hara, i cili ndodhet në autostradën E-75 që lidh Selanikun dhe Shkupin. Pjesa më e madhe e trafikimit bëhet nga afganë dhe pakistanezë, shpesh në bashkëpunim me shtetas të Maqedonisë së Veriut. Itineraret më të zakonshme kalojnë përmes fshatit kufitar Moin, në perëndim të lumit Vardar dhe fshatrave Stojakovë, Predejci, Selemli, Negorci, Miravci, Miletkovë dhe Bogorodicë.

Emigrantët shpesh trafikohen me makina dhe kamionë përmes pikës kufitare të Bogorodicës. Ka pasur gjithashtu

disa raste të emigrantëve që përpiqen të kalojnë kufirin me tren pasagjerësh ose mallrash në pikën kufitare hekurudhore të Gjevgjelisë. Kjo mund të jetë e rrezikshme: emigrantë janë plagosur ose vrarë ndërsa përpiqeshin të hidheshin në trenat në lëvizje ose kur binin në kontakt me kabllo të tensionit të lartë.²² Në vitin 2015, 14 emigrantë që kishin rënë në gjumë mbi binarë u vranë nga një tren që udhëtonte nga Selaniku për në Beograd.²³

Itinerari i dytë kalon përgjatë malit në Belasicë dhe përmes rajonit të Dojranit, ku policia e Maqedonisë së Veriut rregullisht zbulon emigrantë.²⁴ Për shembull, në korrik të vitit 2020, policia gjeti 12 emigrantë sirianë afër fshatit Davidovë në një automjet personal me targa serbe, i cili drejtohej nga një shtetas serb nga Vranja.²⁵

Pasi kanë kaluar në Maqedoninë e Veriut, emigrantët drejtohen në veri përgjatë Korridorit 10 nga Gjevgjelia përmes Veleshit për në kryeqytetin Shkup. Përmirësimi i autostradës midis Demir Kapisë dhe Smokvicës ka rritur shpejtësinë e trafikut dhe ka zvogëluar numrin e kontrolleve, duke e bërë kështu më të lehtë trafikimin e emigrantëve. Një itinerar alternativ i përdorur nga trafikantët për të shmangur patrullimet e policisë kalon nga Gjevgjelia për në Kumanovë përmes Bogdancit, Valandovës, Strumicës dhe Shtipit.

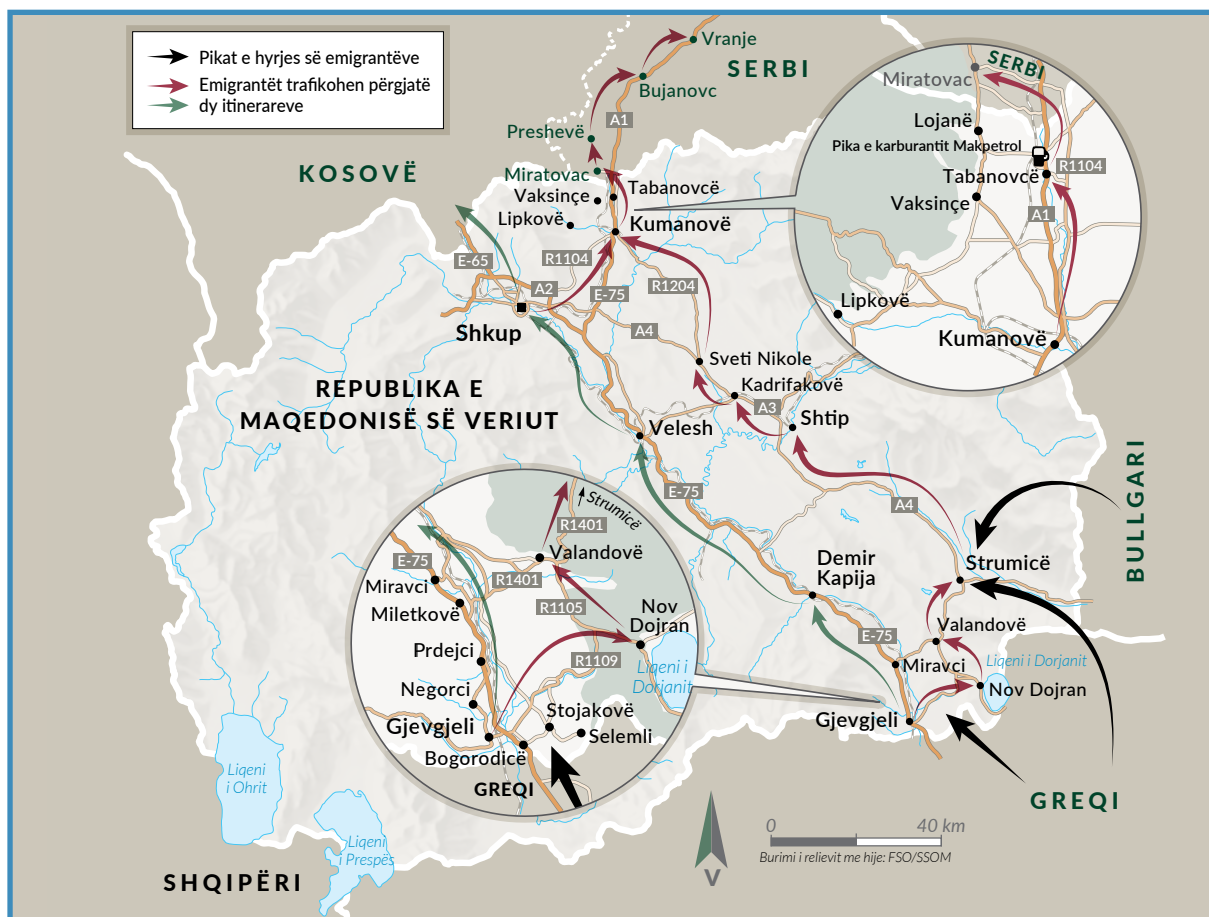

FIGURA 2 Pikat e hyrjes së emigrantëve dhe itineraret e trafikimit përmes Maqedonisë së Veriut.

Për të reduktuar rreziqet, trafikantët shpesh përdorin automjete me targa të humbura ose të vjedhura dhe i strehojnë emigrantët në shtëpi të braktisura ose të zbrazëta. Trafikantët shpesh mbajnë maska dhe doreza për të shmangur lënien e gjurmëve të ADN-së ose gjurmë gishtash në automjete, një praktikë kjo që nuk ngjall shumë dyshime për shkak të masave mbrojtëse për COVID-19.

Në afërsi të kufirit serb, emigrantët zakonisht lihen afër Kostelnikut, pikës së karburantit Makpetrol në autostradën E-75 ose Unazës së Tabanovcës. Nga atje, ata merren dhe sillen në fshatrat Lipkovë, Lojanë ose Vaksince në rajonin e Lipkovës - fshatra me shumicë myslimane që ofrojnë një strehë të sigurt si për trafikantët ashtu edhe për emigrantët. Pastaj, emigrantët trafikohen në fshatin Miratovac në Serbi, ku i marrin përsipër grupet kriminale serbe. Si përgjigje, Serbia po ngre një gardh përgjatë kufirit të saj me Maqedoninë e Veriut, për të ndaluar fluksin.²⁶

Në Serbinë jugore, shumë azilkërkues dhe emigrantë mbledhen në kampet përreth Preshevës, Bujanovcit dhe Vranjës. Deri më 9 nëntor 2020, kishte rreth 900 azilkërkues dhe emigrantë në këto tre kampe. Nga atje, ata përpigjen të drejtohen në veri.

METODAT E TRAFIKIMIT

Trafikimi i emigrantëve përmes Maqedonisë së Veriut mundësohet nga rrjetet kriminale që kanë lidhje në vendet e origjinës dhe destinacionit, si dhe në vendet fqinje, duke siguruar kështu vazhdimësinë përgjatë gjithë itinerarit. Rrjetet kriminale ofrojnë një gamë të plotë shërbimesh, duke përfshirë akomodimin, sigurimin e dokumenteve të falsifikuara dhe informacionin mbi pikat e kontaktit në vendet më tej përgjatë itinerarit.

Këto rrjete kriminale kanë një strukturë vertikale me role të përcaktuara qartë për secilin anëtar, të tilla si strehuesi, vëzhguesi, transportuesi, lehtësuesi dhe mbledhësi i parave. Për shembull, përgjegjësia e strehuesit është të kujdeset për emigrantët sapo ata hyjnë në Maqedoninë e Veriut, ndërsa detyra e vëzhguesit është të identifikojë patrullat e policisë, pikat e kontrollit ose pritjet përgjatë itinerarit dhe të informojë anëtarët e mbetur të rrjetit.²⁷

Për të komunikuar në një mënyrë që shmang zbulimin, trafikantët përdorin aplikacione të mesazheve të medias sociale si WhatsApp, Viber ose Telegram. Ata gjithashtu mbështeten në mediat sociale dhe përdorin platforma në internet për të organizuar mundësimin e shërbimeve.²⁸ Përveç kësaj, ata i gjurmojnë emigrantët duke përdorur pajisje GPS. Mjetet e komunikimit shpesh ndryshohen ose kombinohen; për shembull, nuk është e pazakontë për trafikantët të fillojnë komunikimin përmes telefonave celularë ose përmes internetit dhe vazhdojnë në telefona pune ose radiomarrëse.

Pagesa që kërkohet për trafikimin e emigrantëve nga Greqia përmes Maqedonisë së Veriut dhe në Serbi është midis 300 dhe 1500 €, në varësi të mënyrës së transportit, cilësisë së akomodimit dhe shërbimeve të tjera. Vlen të përmendet se kjo është rreth të njëjtit çmim të kërkuar në vitin 2015 dhe deri në fillim të 2016. Pagesat me sa duket u rritën deri në 3500 € në periudhën menjëherë pasi u mbyll itinerari i Ballkanit.²⁹ Pagesat zakonisht paguhen paraprakisht në para në një nga qytetet e mëdha greke, te shoferi ose te shoqëruesi, ose duke përdorur shërbimet e transferimit të parave si sistemi *hawala*.³⁰

Ka indicie se trafikantët ndonjëherë bashkëpunojnë me oficerë policie, të cilët u japin atyre informacion në lidhje me patrullat e policisë dhe pikat e kontrollit. Për shembull, në vitin 2016, si rezultat i një operacioni të koduar "Çakalli", u arrestuan 19 persona dhe u hetuan pesë oficerë policie për trafik emigrantësh, shitje droge, abuzim të pozitës së tyre dhe identifikim të rremë në rajonet e Veleshit, Negotinës, Gjevgjeli dhe Shkupit. Oficerët e policisë u akuzuan për dhënie të informacionit, logjistikës dhe madje edhe uniformave të policisë në një grupi kriminal.³¹

Në një rast tjetër, në vitin 2018–2019, policia e Maqedonisë së Veriut kapi 17 anëtarë të një grupi të kimit të organizuar, duke përfshirë një oficer të lartë policie nga Shtipi i cili ishte përfshirë në trafikimin e emigrantëve. Anëtarët e grupit kriminal kishin përdorur një bashkëpunëtor në polici për të marrë informata për operacionet anti-kontrabandë dhe mënyrën e fshehtë të aktiviteteve të tyre kriminale.³²

Por policia gjithashtu ka pasur sukses në shkatërrimin e rrjeteve të trafikimit. Në tetor 2019, oficerët e policisë në Maqedoninë e Veriut, si pjesë e operacionit "Refleks", parandaluan hyrjen e 252 emigrantëve përgjatë kufijve me Greqinë, Bullgarinë dhe Serbinë.³³ Rrjeti kriminal u organizua nga dy persona nga Bogdanci, atë e bir, të cilët midis dhjetorit 2019 dhe tetorit 2020, futën rreth 100 emigrantë në vend kundrejt një fitimi të konsiderueshëm. Anëtarët e tjerë të grupit ishin transportues që lëvizën emigrantët nëpër Maqedoninë e Veriut. Shumica e emigrantëve ishin me origjinë nga Afganistani, Pakistani, Siria, Irani, Egjipti dhe vendet e tjera të Lindjes së Mesme.³⁴

Ndërsa numri i njerëzve në lëvizje u zvogëlua ndjeshëm midis marsit dhe majit 2020 si rezultat i kufizimeve të lidhura me pandeminë,³⁵ shifrat filluan të rriten përsëri në qershor dhe janë rritur që nga ajo kohë: gjatë nëntë ditëve të para të tetorit, policia e Maqedonisë së Veriut kapi 878 emigrantë afër kufirit me Greqinë. Kjo rritje jo vetëm që po krijon një treg më të madh për trafikimin e emigrantëve, por gjithashtu po përkeqëson një krizë humanitare në Serbinë e Jugut ku kampet ku strehohen azilkërkuesit dhe migrantët po rriten.

3. Ndërtimi i urave mes policisë dhe doganës në Evropën Juglindore.

Qendra e Zbatimit të Ligjit të Evropës Juglindore (SELEC), e themeluar në vitin 1999, është e vetmja organizatë ndërkombëtare në Evropën Juglindore që nxit sinergji mes policisë dhe agjencive doganore, duke punuar së bashku për të luftuar krimin e rëndë dhe të organizuar transnacional në rajon. Ajo sjell rezultate konkrete: për shembull, në mars

të vitit 2020, policia bullgare dhe zyrtarët doganorë turq kapën 72 kilogramë heroinë dhe arrestuan katër persona, dy prej të cilëve kërkoheshin nga INTERPOL-i. Operacioni u mundësua nga informacioni i shkëmbyer midis policisë dhe zyrtarëve të doganave përmes selisë së SELEC në Bukuresht.

Snejana Maleeva, Drejtoreshë e Përgjithshme e SELEC që nga viti 2017 dhe Drejtoreshë për Punë të Brendshme dhe Ligjore nga 2011 në 2017, shpjegon punën e qendrës në rajon, duke përfshirë trajnimin, operacionet dhe analizat e përbashkëta dhe bashkëpunimin midis prokurorëve.

Me pak fjalë, çfarë bën SELEC?

SELEC është një lojtar kryesor në luftën kundër krimit të rëndë dhe të organizuar transnacional në Evropën Juglindore. Mund të shfrytëzojë burimet e 11 vendeve anëtare dhe 25 vendeve partnere dhe organizatave.

Shqipëria	Mali i Zi
Bosnjë e Hercegovina	Maqedonia e Veriut
Bullgaria	Rumania
Greqia	Serbia
Hungaria	Turqia
Moldavia	

FIGURA 3 Shtetet anëtare të SELEC.

SELEC përqendrohet në çështjet operacionale, duke ofruar një platformë për shkëmbim në kohë reale të informacionit dhe kërkesave për ndihmë. Ai gjithashtu ofron një lidhje të sigurt përmes Njesisë së re të Qendrës Operative, për të mbështetur dhe koordinuar hetimet e përbashkëta dhe operacionet rajonale, si dhe për të zhvilluar raporte analitike. SELEC kontribuon në ndërtimin e kapaciteteve të shteteve të tij anëtare dhe partnerëve përmes organizimit të misionëve të ekspertëve, takimeve të task-forcave, konferencave rajonale, seminareve, vizitave studimore dhe trajnimeve, dhe duke lehtësuar krijimin e rrjeteve dhe mjeteve të tjera të bashkëpunimit.

A mund të vini në dukje disa nga arritjet konkrete të SELEC?

SELEC përqendrohet në çështjet operacionale. Arritjet e tij kryesore gjatë 21 viteve të fundit pasqyrohen në rezultatet

domethënëse të bëra në luftimin e krimit të organizuar në Evropën Juglindore. Ekziston një numër gjithnjë në rritje i hetimeve të përbashkëta që kryhen nga vendet anëtare të SELEC nën kujdesin e organizatës, si dhe një numër në rritje i shkëmbimeve të informacionit që kontribuuan në suksesin e këtyre hetimeve.

Për t'u dhënë një ide për rolin në rritje të SELEC, në vitin 2001 kishte 315 shkëmbime informacioni dhe kërkesa për ndihmë të bëra përmes organizatës; në vitin 2019, u regjistruan 30 222 shkëmbime të tilla. Nga katër hetime të përbashkëta të regjistruara në vitin tonë të parë, tani kemi mesatarisht më shumë se 100 hetime të përbashkëta në vit që kryhen me koordinimin dhe mbështetjen e SELEC.

Për të rritur mbështetjen që u ofrojmë shteteve anëtare, ne hapëm një Njësi Qendre Operacionale të fjalës së fundit dhe me siguri të lartë. Njësia u mundëson shteteve anëtare të shkëmbejnë të dhëna, duke përfshirë komunikimet audio dhe video, shpejt dhe në mënyrë të sigurt 24 orë në ditë, 7 ditë në javë.

Për të rritur efektivitetin dhe efikasitetin tonë, ne gjithashtu kemi vënë në zbatim një mjet aplikimi të personalizuar të raportimit të inteligjencës të SELEC. Platforma operacionale e mjetit përfshin një sistem të informacionit gjeografik, ndërgjegjësimin për situatën në kohë reale, menaxhimin e incidenteve, raportimin dhe analizat e të dhënave. Ai siguron mbledhjen e shpejtë, analizimin dhe shkëmbimin e informacionit strategjik dhe operacional mes oficerëve të çështjeve, pikave të kontaktit kombëtar, oficerëve të ndërlidhjes dhe organizatës.

Njësia e Qendrës Operative të SELEC në veprim. Foto: Kontribut

Ne gjithashtu zhvillojmë ushtrime dhe kurse trajnimi përmes qendrës sonë të trajnimit në selinë e SELEC. Këtë vit, ne prezantuar trajnimin e realitetit virtual që teston vëmendjen dhe perceptimin e personave nën trajnim. Simulimi i çon personat nën trajnim në një pikë virtuale të kalimit të kufirit, ku ata duhet të kontrollojnë një automjet të dyshuar për kontrabandë cigaresh. Mjete të tjera ndërvepruese multimediale u mundësojnë përdoruesve të inspektojnë automjetet dhe anijet për mallra të kontrabanduara dhe të adresojnë lloje të ndryshme të krimeve me të cilat zyrtarët e policisë dhe doganave hasin rregullisht.

A punoni edhe me prokurorë?

Po, duke plotësuar punën e policisë dhe doganave, Grupi Këshillues i Prokurorëve të Evropës Juglindore (SEEPAG) ka funksionuar nën kujdesin e SELEC që nga viti 2003. Misioni i SEEPAG është të mundësojë bashkëpunimin gjyqësor në hetime dhe çështje të rëndësishme penale transnacionale. Në krijimin e një rrjeti të prokurorëve me përvojë, SEEPAG kërkon të plotësojë një boshllëk kritik në rajon duke promovuar shkëmbimin në kohë të informacionit dhe provave, qoftë përmes ekzekutimit të duhur të kërkesave reciproke ligjore ose përmes kanaleve më informale të komunikimit. Funksioni i SEEPAG është gjithashtu të sigurojë udhëzime, ndihmë dhe reagime për ligjvënësit në rajon mbi drejtësinë dhe çështjet e zbatimit të ligjit. Secili

prej vendeve anëtare caktoi një prokuror ose gjykatës me përvojë me ekspertizë në bashkëpunimin ndërkombëtar për të qenë përfaqësuesi i tij i SEEPAG.³⁶

Ekziston një shqetësim i konsiderueshëm në lidhje me trafikimin e armëve të zjarrit në Evropën Juglindore. Si e adreson SELEC atë?

SELEC vuri në zbatim një projekt të veçantë për forcimin e luftës kundër trafikimit të armëve të zjarrit në Evropën Juglindore nga viti 2016 në vitin 2019 për të adresuar këto shqetësime. Objektivi i projektit ishte forcimi i kapaciteteve të autoriteteve të zbatimit të ligjit në Evropën Juglindore për të luftuar trafikimin e armëve të zjarrit. Ai u krijua për të përmirësuar bashkëpunimin midis vendeve anëtare të BE-së dhe SELEC në mbledhjen dhe analizimin e të dhënave në lidhje me armët e zjarrit, konsolidimin e kapacitetit hetimor, kryerjen e hetimeve të përbashkëta dhe rritjen e bashkëpunimit policor dhe shkëmbimin e praktikave më të mira midis agjencive të zbatimit të ligjit që merren me problemin në rajon.

Aktivitetet dhe rezultatet e projektit përfshinin krijimin e një rrjeti rajonal të ekspertëve të armëve të zjarrit, krijimin e 15 njësisë të lëvizshme hetimore, trajnimin për zbulimin dhe trajtimin e trafikimit të armëve në rrjetin e errët dhe botimin e një manuali të praktikave më të mira.

Në tre vitet e fundit, SELEC ka botuar disa raporte mbi krimin e organizuar në Evropën Juglindore. A mund të na flisni për punën tuaj analitike?

SELEC prodhon produkte operative dhe analitike për raste specifike transnacionale dhe raporte vlerësimi të operacioneve rajonale të kryera, si dhe raporte vjetore strategjike mbi llojet më të rëndësishme të krimit në Evropën Juglindore, si droga, trafikimi i qenieve njerëzore, emigracioni i paligjshëm, kontrabanda e produkteve të duhanit, terrorizmi, siguria e kontejnerëve dhe krimet e automjeteve. Raportet e plota janë vetëm për zbatimin e ligjit dhe përdorimin gjyqësor, megjithëse ka versione publike të disponueshme në faqen tonë të internetit.³⁷

Raporti ynë strategjik më gjithëpërfshirës është Vlerësimi i Kërcënimit të Krimit të Organizuar për Evropën Juglindore (OCTA SEE), i cili prodhohet së bashku me vendet tona anëtare dhe mbulon një periudhë pesëvjeçare. Më i fundit është nxjerrë në 2018. OCTA SEE bën një vlerësim cilësor të krimit të organizuar në rajon, ilustron tendencat aktuale dhe nxjerr në pah dobësitë dhe mundësitë e zbuluara

nga lloje të ndryshme të krimeve. Raporti është krijuar jo vetëm për të vlerësuar situatën, por edhe për të hedhur dritë mbi fushat ku vendet anëtare mund të marrin veprime zgjidhëse.

Cilat sfida të sigurisë vlerësoni aktualisht si më urgjentet për rajonin?

Bazuar në analizën dhe gjetjet nga OCTA SEE 2018 të përgatitura nga SELEC, ne aktualisht jemi duke u përqendruar në pesë përparësi në rajon: krimi kibernetik, terrorizmi, trafiku i drogës, krimi tregtar dhe i industrisë dhe trafikimi i qenieve njerëzore dhe i emigrantëve. Këto janë sfida transnacionale që nuk mund të adresohen në mënyrë efektive nga secili vend individualisht, por duhet të trajtohen së bashku nga të gjithë aktorët përkatës.

Unë do të doja të nënvizoja se jam krenare për rolin që luan SELEC në forcimin e bashkëpunimit midis policisë dhe punonjësve të doganave në Evropën Juglindore. Së bashku, ne po e bëjmë rajonin një vend më të sigurt.

4. Premtimet e mbajtura: monitorimi i zotimeve kundër korrupsionit në Ballkanin Perëndimor.

Më 10 nëntor 2020, udhëheqësit e vendeve të Ballkanit Perëndimor morën pjesë në samitin e Sofjes të bashkëkryesuar nga Bullgaria dhe Maqedonia e Veriut në kuadër të Procesit të Berlinit. Ky proces u prezantua në vitin 2014 me synimin për të lehtësuar bashkëpunimin rajonal midis vendeve të Ballkanit Perëndimor dhe për të rritur integritetin dhe sigurinë evropiane. Çdo vit, udhëheqësit politikë nga Ballkani Perëndimor dhe BE-ja mbledhen për të punuar drejt arritjes së sigurisë, stabilitetit, integritetit dhe prosperitetit më të madh në rajon. Luftimi i korrupsionit ka qenë një përparësi e Procesit të Berlinit. Por, a po i përmbushin shtetet zotimet e tyre?

Kishte një diskutim gjithëpërfshirës të korrupsionit dhe ndikimit të tij në rajon në samitin e Triestes 2017. Takimi përfundoi me një deklaratë të përbashkët nga kryetari italian dhe qeveritë e vendeve të Ballkanit Perëndimor mbi angazhimin e tyre të përbashkët për të luftuar korrupsionin. Në të, ata pranuan se "korrupsioni është një sfidë për të gjitha shoqëritë tona" dhe thanë se "ka ardhur koha për një përpjekje të zgjeruar për të përmbushur kërkesën e madhe për integritet, respekt dhe parashikueshmëri të shtetit ligjor në vendet tona".³⁸

Në samitin e korrikut 2018 në Londër, vendet e Ballkanit Perëndimor (përveç Serbisë, e cila u bashkua në vitin 2019) shkuan një hap më tej duke bërë zotime anti-korrupsion. Kryetari i mirëpriti këto zotime, duke vërejtur se "korrupsioni pengon rritjen ekonomike dhe investimet, dobëson institucionet demokratike, shkatërron besimin e publikut dhe minon shtetin ligjor".³⁹ Zotimet përfshinin tema si partneriteti publik-privat, prokurimi publik, taksat, denoncimi i paligjshmërisë, pronësia përfituese, rikuperimi i aseteve dhe aftësitë zbatuese. Këto angazhime nuk ishin të reja, por përforcuan ato të bëra tashmë në kontekstin e iniciativave të tjera, të tilla si Samiti Antikorrupsion i Londrës 2016, Deklarata e Parë Globale kundër Korrupsionit, rekomandimet e Grupit të Shteteve të Këshillit të Evropës kundër Korrupsionit dhe rekomandimet e Komisionit Evropian bërë si pjesë e procesit të pranimit në BE-së.

Anti-korrupsioni ishte përsëri në rendin e ditës në samitin e vitit 2019 në Poznan. Megjithatë vendet e Ballkanit Perëndimor nuk krijuan zyrtarisht një mekanizëm të pavarur rishikimi, ato arritën një mirëkuptim mbi nevojën për progres të matshëm në zbatimin e angazhimeve të tyre anti-korrupsion. Një eveniment dytësor theksoi rolin e shoqërisë civile në ndihmën për të monitoruar zbatimin.

Si vazhdim i samitit të Poznanit, me mbështetjen e qeverisë së Mbretërisë së Bashkuar, u ndërmor një vlerësim i pavarur rajonal për korrupsionin në Ballkanin Perëndimor. Ekspertët kombëtarë që punojnë në partneritet me GI-TOC

analizuan korrupsionin dhe ndikimin e tij në qeverisjen në secilin prej gjashtë vendeve të Ballkanit Perëndimor. Ata zhvilluan intervista me palët e interesuara, duke përfshirë përfaqësuesit e sektorit të drejtësisë penale, shoqërisë civile, akademisë dhe medias. Në proces, autorët zbuluan se kishte njohuri të pakta rreth zotimeve anti-korrupsion, qoftë mes publikut të gjerë ose brenda agjencive qeveritare përgjegjëse për vënien e tyre në zbatim. Gjithashtu nuk ishte e qartë se cilat organe qeveritare ishin përgjegjëse ose të përgjegjshme për monitorimin e vënies në zbatim.

Një përmbledhje ekzekutive e konstatimeve mbi korrupsionin dhe zotimet e antikorrupsionit në Ballkanin Perëndimor e botuar së fundmi nga GI-TOC tregon se korrupsioni "është njëkohësisht shkak dhe pasojë e një kulture kriminale që përshkon rajonin, dhe mënyra se si korrupsioni është i lidhur me politikën, lë të kuptohet një shkallë korrupsioni të organizuar, madje edhe elemente të kapjes së shtetit, në një numër vendesh në rajon".⁴⁰

Një vlerësim i shkallës në të cilën qeveritë e Ballkanit Perëndimor janë duke respektuar angazhimet e tyre anti-korrupsion nënvizon progresin në disa vende dhe në disa fusha, ndërsa nuk ka pasur progres apo edhe ka pasur kthim pas në të tjera. Një raport i ardhshëm i GI-TOC do të rishikojë zbatimin e angazhimeve në të gjashtë vendet. Ndjekja e rregullt e vënies në zbatim të zotimeve anti-korrupsion duhet të ndihmojë në mbylljen e hendekut midis premtimeve të bëra dhe premtimeve të mbajtura.

Almira Musiq e Klubit MASA, koordinatore e projektit dhe Almir Denjo, president, diskutojnë rolin e organizatës në promovimin e qëndrueshmërisë dhe pajtimit në komunitet, veçanërisht midis të rinjve dhe njerëzve të marginalizuar në shoqëri. Foto: Kontribut

5. Forcimi i qëndrueshmërisë dhe pajtimit në Mostar.

Pse u themelua Klubi MASA? Cili është misioni juaj dhe çfarë bëni ju?

Klubi MASA (Veprimi i Ndërsjellë për Forcimin e Alternativës) ka egzistuar prej kohësh si një grup jozyrtar, por ne zyrtarisht e themeluan atë në Mostar në vitin 2016 për të siguruar mbështetje dhe rekreacion për të rinjtë dhe personat me aftësi të kufizuara. Të rinjtë u demotivuan; atyre u mungonin mundësitë dhe ishin të ekspozuar ndaj ekstremizmit, klubeve të dhunshme të tifozëve të futbollit, përdorimit të drogës dhe kriminalitetit. Ne pamë nevojën për një organizatë që mund t'u siguronte alternativa të vlefshme të rinjve në nevojë në këtë rajon.

Gjatë katër viteve të fundit, ne jemi përqendruar në promovimin e bashkëpunimit ndëretnik midis serbëve, boshnjakëve dhe kroatëve në qytete si Nevesinje dhe Bileqa në Republika Srpska. Ne kemi organizuar iniciativë të përbashkëta për t'i bërë njerëzit të takohen dhe të punojnë së bashku për të krijuar një mjedis më të sigurt dhe për të përshtatur shoqërinë me nevojat e të rinjve dhe personave me aftësi të kufizuara.

Cilat janë sfidat kryesore me të cilat përballeni gjatë punës me të rinjtë në rajonin e Mostarit?

Si një organizatë e shoqërisë civile (OSHC) që merret me vulnerabilitetin në një vend që ka një shkallë të lartë papunësie te të rinjtë, ka shumë për të bërë. Fatkeqësisht, puna për një OSHC në një rajon kaq sfidues është një lëvizje e rrezikshme në karrierë për shkak të mungesës së të ardhurave të parashikueshme dhe të qëndrueshme dhe problemeve me sigurimet shoqërore. Në Bosnjë e Hercegovinë ka shumë OSHC, por jo mjaft iniciativë që angazhohen drejtpërdrejt me të rinjtë për t'i fuqizuar ata që të refuzojnë krimin e organizuar, drogën dhe dhunën në jetën e tyre dhe në shoqëri.

Të rinjtë vlerësohen (jo më pak nga vetvetja) si aktorë pasivë apo edhe viktimë, sesa si agjentë potencialë të ndryshimit që mund të forcojnë qëndrueshmërinë në rrjetet dhe komunitetet e tyre. Ne duhet t'i edukojmë dhe inkurajojmë të rinjtë të përfshihen në aktivizëm, t'i përfshijmë ata në aktivitetet tona dhe t'i mbështesim ata dhe idetë e tyre në mënyrë që të arrijnë te të rinjtë e tjerë. Meqenëse sistemi ynë arsimor është i dobët dhe i ndarë, arsimi informal duhet të shtohet dhe të plotësojë hendekun.

FIGURA 4 Mostari është vendosur përgjatë rrugëve kryesore të trafikimit.

Ju keni zhvilluar një projekt për të promovuar dialogun ndërkulturor dhe përfshirjen përmes sporteve që përfshijnë veteranë të luftës me etni të ndryshme si dhe ish-të burgosur. Si ishit në gjendje t'i bashkonit këta njerëz dhe cili ishte rezultati?

Më shumë se njëzet vite pas luftës, Mostari është ende një qytet i ndarë, me një pjesë kroate në perëndim dhe një pjesë boshnjake në lindje. Ekzistojnë dy parti politike që përfaqësojnë dy grupet kryesore etnike, dy spitale, dy brigada zjarrfikëse, dy ndërmarrje të shërbimeve utilitare dhe elektrike dhe dy zyra postare. Ekzistojnë edhe aktivitete etnike të ndara arsimore, kulturore dhe sportive.

Ne kemi nevojë për projekte që promovojnë mirëkuptimin dhe bashkëpunimin ndëretnik sepse brezi i ri po rritet me narrativat dhe ndarjet e vjetra të së kaluarës. Ata janë duke u ushqyer me historitë e prindërve të tyre në lidhje me luftën dhe historinë, të cilat ushqejnë tensione kundër

njeri-tjetrit. Për ta kapërcyer këtë, ne organizojmë seminare që bashkojnë veteranë, të rinj dhe ish-të burgosur për të diskutuar se çfarë ndodhi këtu në vitet 1990 dhe rreth asaj që duhet të ndryshojë në shoqërinë tonë për ta bërë atë më të mirë për të gjithë.

Në vend që njerëzit të flasin për përvojat e tyre, ne i bëjmë pjesëmarrësit të luajnë me role, që t'i lëmë ata të shohin se si është të jesh në vendin e dikujt tjetri. Kjo ndihmon për të prishur stereotipat dhe paragjykimet dhe për të ndërtuar empatinë. Në një komunitet të vogël si Mostari, paragjykimet dhe stereotipat janë tepër të pranishme: edhe nëse doni të ndryshoni, njerëzit gjithmonë do t'ju kujtojnë gabimet tuaja ose do t'ju gjykojnë në një mënyrë të caktuar. Ne besojmë se të gjithë meritojnë një shans të dytë, qoftë ish-të burgosurit që përpiqen të ndryshojnë stilin e tyre të jetesës, njerëzit me një të kaluar të përdorimit të drogës apo ata që janë të marginalizuar nga shoqëria.

Si do t'i përshkruanit tendencat e krimit të organizuar në Mostar dhe Kantonin Hercegovinë-Neretva?

Trashëgimia e luftës dhe trazirat politike midis partive me bazë etnike në Mostar, që ka parandaluar zhvillimin e zgjedhjeve lokale për 12 vitet e fundit, ka krijuar një mjedis pjellor për krimin e organizuar. Ka disa grupe kriminale aktive në trafikun e drogës në qytet dhe përreth tij, disa prej të cilave janë të përfshirë në shpërndarjen e kanabisit dhe heroinës. Në vitet e fundit, grupe të tjera janë përfshirë në trafikimin e kokainës. Shumica e drogave hyn në vend përmes kufijve të Bosnjë-Hercegovinës me Serbinë dhe Malin e Zi, rreth Bileqas, Trebinjes dhe Fočas.

Përveç drogës, është i pranishëm edhe trafikimi i qenieve njerëzore dhe trafikimi i emigrantëve, cigareve dhe alkoolit. Fakti që sasi të mëdha armësh të paligjshme dhe eksplozivësh janë kapur nga policia në Mostar në bastisjet e fundit sugjeron se banorët e qytetit posedojnë sasi të konsiderueshme armësh të paligjshme. Shumica e grupeve kriminale këtu janë gjithashtu të përfshira në dhënien e fajdeve dhe në prostitucion, duke sjellë vajza nga Ukraina, Moldavia dhe Serbia.

Situata përkeqësohet nga korrupsioni në gjyqësor dhe dënimet e buta për krimet. Ekzistojnë gjithashtu disa lidhje mes kriminelëve dhe politikanëve vendas që kanë rezultuar në rrëmbime dhe vrasje. Ky ekosistem e ka kthyer Mostarin në një magnet për kriminelët nga rajoni, kryesisht nga Kroacia, Serbia dhe Mali i Zi. Por nuk është një strehë e sigurt: disa prej tyre janë vrarë këtu.

A ekziston gjithashtu një problem i përdorimit të drogës në Mostar?

Më parë, Mostari ishte kryesisht një pikë tranziti për drogat e trafikuar në Evropën Perëndimore, por në 10 vitet e fundit është rritur përdorimi i të gjitha llojeve të drogave. Kërkesa është më e larta gjatë verës kur dhjetëra mijëra turistë qëndrojnë në qytet. Kanabisi është droga më e përdorur në Mostar.

Mostari si një pikë e nxehtë për krimin e organizuar

Mostari është një qytet në Bosnjë-Hercegovinën e jugut që është qendra administrative e Kantonit Hercegovinë-Neretva. Ai është një destinacion i njohur turistik, më së shumti për shkak të urës së saj të bukur mbi lumin Neretva. Ajo është vendosur përgjatë një itinerari kryesor kontrabande rreth dy orë me makinë nga qytetet e Sarajevës, Herceg-Novit (Mali i Zi) dhe Dubrovnik dhe Split (Kroaci).

Qyteti vuajti gjatë luftërave ballkanike të viteve 1990: ura e tij e famshme u shkatërrua, u kryen krime lufte dhe qyteti u nda përgjatë vijave etnike midis komuniteteve boshnjake dhe kroate. Politikisht, qyteti është ende i ndarë, me gjysmën e qeverisur nga partia kryesore boshnjake dhe gjysma tjetër nga ajo kryesore kroate.

Mostari është i vetmi qytet evropian që nuk ka mbajtur zgjedhje lokale për 12 vjet. Kjo ka ngadalësuar rimëkëmbjen ekonomike dhe ka penguar qeverisjen. Veçanërisht, Mostari nuk ka një shef policie prej dy vjetësh dhe ka një mungesë policësh. Kjo ka bërë që qyteti të kthehet në një strehë për kriminelët nga rajoni që janë duke u fshehur nga grupe të tjera kriminale ose që janë arratisur nga ligji.

Disa përfitojnë nga shtetësia e tyre e dyfishtë (për shembull me Kroacinë ose Serbinë) për të shmangur kapjen ose për të marrë një dënim të reduktuar. Të tjerët veprojnë pa u ndëshkuar falë korrupsionit dhe ndjekjes penale të dobët. Grupet kriminale në qytet thuhet se përfshihen në trafikimin e drogës, armëve dhe qenieve njerëzore. Përveç që njihet si një qendër për trafikun e drogës në Sarajevë dhe në BE përmes Kroacisë, Mostari shihet gjithashtu si një qendër për konsumin e drogës. Një numër kriminelësh janë vrarë në qytet, duke përfshirë disa me lidhje me klanet e Kotorrit në Malin e Zi. Vrasësit gjenden rrallë.

Përveç kësaj, qyteti ka një problem huliganizmi. Në 15 vitet e fundit, ka pasur sulme të shumta ndaj policisë, veçanërisht nga mbështetës të dhunshëm të klubit lokal të futbollit "Zrinjski". Anëtarët e grupeve huligane thuhet se janë të përfshirë gjithashtu në trafikimin e drogës dhe armëve dhe kanë lidhje me organizata të krahut të djathtë në pjesë të tjera të Evropës, duke përfshirë edhe në Ukrainë.⁴¹

Pamje nga Ura e Mostarit mbi lumin Neretva. Përveçse një destinacion i njohur turistik, Mostari është bërë një pikë e nxehtë për krimin e organizuar. © Denis Zuberi/Anadolu Agency përmes Getty Images

Cilat janë sfidat kryesore për të inkurajuar bashkëpunimin ndëretnik midis të rinjve, veçanërisht për të parandaluar krimin?

Pengesa më e madhe për promovimin e bashkëpunimit ndëretnik është nacionalizmi ekstrem, veçanërisht në zonat rurale. Nacionalistët nuk lejojnë kontakte ndëretnike ose aktivitete pajtimi. Disa prej tyre janë të lidhur me krimin, prandaj nuk është në interesin e tyre të fuqizojnë të rinjtë për të trajtuar fenomenet negative në shoqëri. Kjo e bën më të vështirë përmirësimin e bashkëpunimit ndëretnik dhe luftimin e krimin.

Në këtë rajon, shumë prej institucioneve kryesore përgjegjëse për drejtësinë penale drejtohen nga e njëjta parti politike. Çfarë ndikimi ka kjo në luftimin e korrupsionit dhe krimin të organizuar?

Pengesa kryesore për funksionimin e prokurorisë dhe gjyqësorit në Kantonin Hercegovinë-Neretva, pra edhe në Mostar, është fakti që prokurori dhe kryetari i gjykatës janë nga e njëjta parti, ashtu si ministri i brendshëm dhe shefi i policisë. Gjykata kantonale vendosi që shefi i policisë ishte zgjedhur në mënyrë të paligjshme, por vendimi nuk është zbatuar.

Rastet e korrupsionit në lidhje me politikanët ose manjatët pranë këtyre liderëve mbeten të pazgjidhura. Qytetarët rrallë bëjnë padi kundër njerëzve të fuqishëm sepse e dinë që këto elita nuk do të ndiqen penalisht. Për më tepër, policia nuk ka një plan për të luftuar krimin e organizuar ose dhunën: si rezultat, ka një numër në rritje të incidenteve dhe më shumë të rinj po përfshihen në aktivitete kriminale.

Për shembull, në vitin 2019, rreth 5000 punëtorë nga fabrika e Aluminiut, një gjigant ekonomik në këtë rajon, humbën punën. Punëtorë të tjerë më pas hynë në grevë për të nxjerrë në pah akuzat për korrupsion dhe keqmenaxhim në fabrikë. Prokuroria e kantonit nisi një çështje, por asgjë nuk ka ndodhur që nga ajo kohë. Një gjë e ngjashme ndodhi me fabrikën Soko, e cila dikur ishte një prodhues i madh i pjesëve për industrinë e aviacionit. Kreu i një prej partive nacionaliste ishte drejtori i fabrikës kur ajo falimentoi pas privatizimit. Sidoqoftë, provat materiale dhe të gjitha dokumentet e prokurorisë u zhdukën gjatë rrugës nga prokuroria në gjykatë dhe akuzat ranë.

Skandali rreth impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura të Mostarit është shembulli më i fundit. Ky impiant i ujërave të ndotura duhej të kishte funksionuar me kapacitet të plotë më shumë se tre vjet më parë, por është ende në fazën e testimit. Projekti ka kushtuar tashmë mbi 180 milionë BAM (92 milionë €), dhe një kolektor ende nuk ka përfunduar.

Kjo ju jep një ide pse kaq shumë të rinj largohen nga ky qytet dhe pse shumë prej atyre që qëndrojnë bashkohen me grupe kriminale ose huligane. Është e rëndësishme të flitet sa më shumë të jetë e mundur për këto probleme dhe t'u bëhet apel autoriteteve për të filluar procedurat dhe për të ndjekur penalisht ata që janë përgjegjës. Çdo projekt, duke përfshirë edhe ato të mbështetura nga "Fondi i qëndrueshmërisë" së GI-TOC, që mund të ndihmojë në uljen e vulnerabilitetit dhe t'i bëjë të rinjtë të flasin dhe të punojnë drejt një të ardhmeje më të mirë për veten dhe komunitetin e tyre është i mirëpritur.

FALËNDERIMET

Ky Buletin i Rreziqeve është një publikim i Observatorit të Shoqërisë Civile Kundër Krimin të Organizuar në Evropën Juglindore (SEE-Obs), në kuadër të Iniciativës Globale Kundër Krimin të Organizuar Ndërkombëtar.

SEE-Obs është një platformë që mbledh së bashku dhe fuqizon organizatat të shoqërisë civile në Shqipëri, Bosnjë Hercegovinë, Kosovë, Malin e Zi, Maqedoninë e Veriut, dhe në Serbi. Observatori kërkon t'i krijojë mundësi shoqërisë civile që të identifikojë, analizojë dhe të krijojë një tablo të prirjeve dhe tendencave kriminale, si dhe ndikimin e tyre mbi trafiket e paligjshme, qeverisjen, zhvillimin, marrëdhëniet ndëretnike, sigurinë dhe respektimin e ligjit. SEE-Obs mbështet organizatat e shoqërisë civile në punën e tyre për monitorimin e zhvillimeve dhe tendencave të kriminit të organizuar në nivel kombëtar, rajonal dhe ndërkombëtar. Observatori u krijua në vitin 2018, pas takimit të Londrës mbi vendet e Ballkanit perëndimor, në kuadër të Procesit të Berlinit.

Dëshirojmë të falënderojmë Ivica Simonovskin, Plator Avdiun dhe Safet Mushiqin për ndihmesën e tyre të vyer.

Shënime

- 1 Fjori Sinoruka, Shqetësime në Shqipëri mbi vargun e tenderëve sekretë për COVID-19 (Fjori Sinoruka, Concern in Albania over String of Secretive COVID-19 Tenders) BIRN, 7 tetor 2020, <https://balkaninsight.com/2020/10/07/concern-in-albania-over-string-of-secretive-covid-19-tenders/>; Transparency Serbia, Illegal concealment of medical procurement documents, 7 August 2020, <https://transparentnost.org.rs/index.php/en/110-english/naslovna/11565-illegal-concealment-of-medical-procurement-documents>.
- 2 Nikola Cuckic, Pandemia e COVID-19 si kërcënim për shtetin ligjor në Ballkanin Perëndimor (Nikola Cuckic, COVID-19 pandemic as a threat to the rule of law in the Western Balkans), 31 mars 2020, <https://europeanwesternbalkans.com/2020/03/31/covid-19-pandemic-as-a-threat-to-the-rule-of-law-in-the-western-balkans/>.
- 3 Zyrtari boshnjak pezullohet pas investigimit të importimit të ventilatorëve me defekt (Bosnian official suspended amid probe into import of defective ventilators), Reuters, 12 maj 2020, <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-bosnia-ventilators-idUSKBN22026R>.
- 4 J A, Lažni PCR testovi od 30 do 100 Evra Grupa falsifikatora izrađivala dokumenta za kriminalce, s početkom epidemije je 'prešaltali' na novi biznis, Blic, 20 gusht 2020, <https://www.blic.rs/vesti/hronika/lazni-pcr-testovi-od-30-do-100-evra-grupa-falsifikatora-izradivala-dokumenta-za-m05ezsw>.
- 5 Makedonci tvrde – u Nišu i Vranju se prodaju falsifikovani negativni PCR testovi, N1, 23 qershor 2020, <http://rs.n1info.com/Vesti/a613006/Falsifikovani-negativni-PCR-testovi.html>.
- 6 Republika e Kosovës Ministria e Shëndetësisë, Institucionet Private Shëndetësore të licencuara për testim të Sars-Cov2, 10 gusht 2020, <https://msh.rks-gov.net/institucionet-private-shendetesore-te-licencuara-per-testim-te-sars-cov2/>.
- 7 Nadie Ahmeti, Monopoli me teste për COVID-19, Radio Evropa e Lirë, 31 gusht 2020, <https://www.evropaelire.org/a/kosova-monopol-testet-covid19/30813346.html>.
- 8 Edhe një dhuratë për oligarkët, vajza e Blerim Devollit shpërblehet nga Ministria e Shëndetësisë me licencën për teste PCR të COVID-it, Gazeta Express, 28 gusht 2020, <https://www.gazetaexpress.com/edhe-nje-dhurate-per-oligarket-vajza-e-blerim-devollit-shperblehet-nga-ministria-e-shendetesise-me-licencen-per-teste-pcr-te-covid-it/?fbclid=IwAR34tnKc3HONyZMZbr9YOGobXRZmRK3gnfT9vArIPAzk5kBsCFQeUxE4FLY>.
- 9 Dorentina Thaqi, 200 euro për një test PCR për COVID-19, ata që u testuan thonë se s'patën zgjidhje tjetër, Koha.Net, 30 gusht 2020, <https://www.koha.net/arberi/235311/200-euro-per-nje-test-pcr-per-covid-19-ata-qe-u-testuan-thone-se-spaten-zgjidhje-tjeter/>.
- 10 Nadie Ahmeti, Monopoli me teste për COVID-19, Radio Evropa e Lirë, 31 gusht 2020, <https://www.evropaelire.org/a/kosova-monopol-testet-covid19/30813346.html>.
- 11 Grupi i Bankës Botërore, Ndikimi ekonomik dhe social i COVID-19, Raporti i rregullt ekonomik i Ballkanit Perëndimor nr. 17 (The economic and social impact of COVID-19, Western Balkans regular economic report no.17), pranverë 2020, 19–24, <http://documents1.worldbank.org/curated/en/457181588085856454/pdf/The-Economic-and-Social-Impact-of-COVID-19-The-Country-Notes.pdf>.
- 12 Dorentina Kastrati, Ministria e Shëndetësisë jep sqarim për çmimet e testeve për COVID-19 nga laboratorët privatë, Kallxo.com, 30 gusht 2020, <https://kallxo.com/lajm/ministria-e-shendetesise-jep-sqarim-per-cmimet-e-testeve-per-covid-19-nga-labororet-private/>.
- 13 Drenushë Ramadani, MSh licencon një laborator dhe rilicenson një tjetër për testimin e COVID-19 me PCR, Kallxo.com, 3 shtator 2020, <https://kallxo.com/lajm/msh-licencon-nje-laborator-dhe-rilicenson-nje-tjeter-per-testimin-e-covid-19-me-pcr/>.
- 14 Rregullorja është Udhëzimi Administrativ Nr. 02/2019 për "Rregullimin e çmimit të barnave dhe pajisjeve mjekësore", <https://msh.rks-gov.net/wp-content/uploads/2019/07/Udhezim-Administrativ-02-2019-P%C3%ABr-rregullimin-e-%C3%A7mimit-te-barnave.pdf>.
- 15 MSH-ja shfuqizon udhëzimin për rregullimin e çmimeve të barnave, Oda e Farmacistëve kërkon shkarkimin e Zemajt, Telegrafi, 4 gusht 2020, <https://telegrafi.com/msh-ja-shfuqizon-udhezimin-per-rregullimin-e-cmimeve-te-barnave-oda-e-farmacisteve-kerkon-shkarkimin-e-zemajt/>.
- 16 PDK: Manipulimi i Zemajt me udhëzimin për çmimin e barnave do t'u kushtojë qytetarëve, Koha.Net, 5 gusht 2020, <https://www.koha.net/arberi/232234/pdk-manipulimi-i-zemajt-me-udhezimin-per-cmimin-e-barnave-do-tu-kushtojte-qytetareve/>.
- 17 Zemaj anulon vendimin e djeshëm për rregullimin e çmimit të barnave, Koha.Net, 5 gusht 2020, <https://www.koha.net/arberi/232228/zemaj-anulon-vendimin-e-djeshem-per-rregullimin-e-cmimit-te-barnave/>.
- 18 Ministria e Brendshme e Republikës së Maqedonisë së Veriut, Raporti për vlerësimin e rreziqeve mbi krimin e organizuar dhe të rëndë (2010-2015) dhe Raporti për vlerësimin e rreziqeve mbi krimin e organizuar dhe të rëndë (2017-2019).
- 19 Qendra e Zbatimit të Ligjit të Evropës Juglindore, Raporti i vitit 2019 mbi emigrimin e paligjshëm në Evropën Juglindore (Southeast European Law Enforcement Center, 2019 Report on illegal migration in Southeast Europe), https://www.selec.org/wp-content/uploads/2020/04/SELEC-Report-on-Illegal-Migration-in-SEE_public-version.pdf.
- 20 Ministria e Brendshme e Republikës së Maqedonisë së Veriut, Raporti vjetor 2019 (Ministry of Interior of the Republic of North Macedonia, 2019 Annual report), <https://bit.ly/3maca8s>.

- 21 Ibid.
- 22 Sashko Panajotov, Infomigrants: *Migranti od novo se upatuvaaat kon balkanskata mar ruta preku Idomeni*, Mia, 22 korrik 2020, <https://mia.mk/infomigrants-migranti-odnovo-se-upatuvaaat-kon-balkanskata-ruta-preku-idomeni/>.
- 23 Akademik, *Voz vo blizina na Veles pregazi 14 migranti: mashinovozachot nemal uslovi da go sopra vozot, informiraat od obvnitelstvoto*, 24 prill 2015, <https://akademik.mk/voz-vo-blizina-na-veles-pregazi-14-migranti-mashinovozachot-nemal-uslovi-da-go-sopra-vozot-informiraat-od-obvnitelstvo-3/>.
- 24 Zoran Georgiev, *Divite pateki preku Belasica-nova balkanska ruta za migrantite niz Makedonija*, Sitel, 18 korrik 2020, <https://sitel.com.mk/divite-pateki-preku-belasica-nova-balkanska-ruta-za-migrantite-niz-makedonija>.
- 25 Ibid.
- 26 Autoritetet serbe kanë filluar të ngrenë një gardh në kufirin me Maqedoninë, në zonën e Preshevës. Kjo pjesë e kufirit është e njohur për lëvizjet e shpeshta të emigrantëve, që kalojnë Maqedoninë pasi hyjnë përmes Greqisë, dhe përdorin fshatrat në anën maqedonase të kufirit si baza përgatitore ndërsa presin të hyjnë në Serbi. Edhe Maqedonia ka një kufi të ngjashëm pranë Gjevgjelisë në kufi me Greqinë.
- 27 Ivan Sterjoski dhe Bojana Bozinovska, *Trafikimi i qenieve njerëzore dhe trafikimi i emigrantëve në Maqedoninë e Veriut*, Shoqata e Avokatëve të Rinj (Trafficking in human beings and smuggling of migrants in North Macedonia, Macedonian Young Lawyers Association), maj 2019, <https://bit.ly/399ddSc>.
- 28 Qendra e Zbatimit të Ligjit të Evropës Juglindore, Raporti i vitit 2019 mbi emigrimin e paligjshëm në Evropën Juglindore (Southeast European Law Enforcement Center, 2019 Report on illegal migration in Southeast Europe), https://www.selec.org/wp-content/uploads/2020/04/SELEC-Report-on-Illegal-Migration-in-SEE_public-version.pdf.
- 29 Ministria e Brendshme e Republikës së Maqedonisë së Veriut, Raporti për vlerësimin e rreziqeve mbi krimin e organizuar dhe të rëndë (2017-2019).
- 30 Ministrinë e Punëve të Brendshme të Serbisë, Malit të Zi dhe Maqedonisë, Vlerësimi i kërcënimeve të krimit të rëndë dhe të organizuar rajonal (Ministries of Internal Affairs of Serbia, Montenegro and Macedonia, Regional serious and organized crime threat assessment), http://www.mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/analizi-statistiki/Soceta%20izvestaj%202016%20ENG.pdf.
- 31 Vladimir Kalinski, *Uapseni policajci osomnicheni za shverc na migrant*, Radio Slobodna Evropa, 20 korrik 2016, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/27869604.html>.
- 32 S. K. Delevska, *Uapsen policiski nacalnik za Shtip za shverc na migrant, povekepati otkrienata ruta uste e ziva*, 15 shkurt 2019, <https://sdk.mk/index.php/makedonija/uapsen-politsiski-nachalnik-na-shtip-za-shverts-na-migranti-povekepati-otkrienata-ruta-ushte-e-zhiva/>.
- 33 Republika e Maqedonisë së Veriut, Ministria e Brendshme, 16 tetor 2020, <https://mvr.gov.mk/vest/13225>.
- 34 Mak Press, *Akcija na MVR protiv organizirana grupa za krijumcarenje migrant, se koriste a helikopteri*, 15 tetor 2020, <https://vesti.mk/read/article/https%3A%2F%2Fmakpress.mk%2FHome%2FPostDetails%3FPostId%3D374320>.
- 35 Pelagija Stojancova, *Balkanskata migrantska ruta povtorno atraktivna*, Radio Slobodna Evropa, 26 qershor 2020, <https://bit.ly/376YONG>.
- 36 Lista e anëtarëve të SEEPAG është e disponueshme në uebsajtin në www.selec.org/contacts.
- 37 Për më shumë informacion, shikoni <https://www.selec.org/analytical-products/>.
- 38 Procesi i Berlinit, Deklarata e Përbashkët Kundër Korrupsionit, Samiti i Triestes (Berlin Process, Joint Declaration Against Corruption, Trieste Summit) 12 korrik 2017, <https://berlinprocess.info/wp-content/uploads/2017/11/Joint-Declaration-Against-Corruption-1.pdf>.
- 39 Procesi i Berlinit, Konkluzionet e Kryetarit të Takimit të Krerëve të Samitit të Londrës për Ballkanin Perëndimor (Berlin Process, Chair's Conclusions of the Heads' meeting of the London Western Balkans Summit, Western Balkans Summit in London) 10 korrik 2018, <https://berlinprocess.info/wp-content/uploads/2018/07/Chair's-Conclusions-of-the-Heads'-meeting-of-the-London-Western-Balkans-Summit-10-July-2018.pdf>.
- 40 Ugljesa Ugi Zvekic dhe Suncana Roksandic Vidlicka, *Infrastruktura e Integritetit: Korrupsionit dhe zotimet kundër korrupsionit në Ballkanin Perëndimor*, Përmbledhje Ekzekutive, GI-TOC (Ugljesa Ugi Zvekic and Suncana Roksandic Vidlicka, Infrastructure of Integrity: Corruption and anti-corruption pledges in the Western Balkans, Executive Summary, GI-TOC), tetor 2020.
- 41 Rrjeti Studimor i Ballkanit i Bosnjë e Hercegovinës (Balkan Research Network of Bosnia and Herzegovina), *Mostarski navijači i desničari pokazuju naklonost ukrajinskom 'Azovu'*, Zëri i Amerikës, 10 nëntor 2020, <https://ba.voanews.com/a/bih-zrinjski-navijaci-azov-ukrajina-radikalizam-rasizam/5655134.html>.

Buletinet e Rreziqeve janë publikime periodike nga observatorët tanë rajonalë, në bashkëpunim me rrjete të shoqërisë civile për të paraqitur të dhëna të reja dhe për të kontekstualizuar prirjet e rrjeteve të krimit të organizuar, tregtisë së paligjshme, dhe reagimit të shtetit ndaj tyre. Nëse doni të abonoheni për të marrë numrat e ardhshëm të “Buletinit të rreziqeve”, ju lutemi regjistrohuni [këtu](#) ose dërgoni email në Kristina.Amerhauser@globalinitiative.net.

MBI INICIATIVËN GLOBALE

Iniciativa Globale Kundër Krimit të Organizuar Ndërkombëtar është një rrjet mbarëbotëror, i përbërë nga më shumë se 500 ekspertë të shpërndarë nëpër të gjithë globin. Iniciativa Globale ka krijuar një platformë për nxitjen e një debati më të gjerë dhe promovimin e përqasjeve inovative, për të krijuar një bazë të fortë për hartimin e një strategjie në nivel global kundër krimit të organizuar.

www.globalinitiative.net

Ky publikim u realizua me mbështetjen financiare të Fondit të Mbretërisë së Bashkuar për Konflikt, Stabilitet dhe Siguri. Përgjegjësia mbi përmbajtjen e këtij publikimi bie vetëm mbi GI-TOC, dhe përmbajtja nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Mbretërisë së Bashkuar.

**GLOBAL
INITIATIVE**
AGAINST TRANSNATIONAL
ORGANIZED CRIME